

ефективного управління бюджетними коштами і відповідно якісного виконання місцевими органами влади своїх повноважень [3].

Література:

1. Бюджетний кодекс України зі змінами від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/>.
2. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін / Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.
3. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова, Т.В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – №5.
4. Русін В.М. Вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні / В.М. Русін // Збірн. тез доповідей Першої Інтернет-конф. «Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків». – Тернопіль, 2015.
5. Місцеві фінанси: підруч. / за ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.

Богомаз Вікторія Сергіївна

*Студентка групи ФУПОМ-11
Науковий керівник – д.е.н., професор Дем'янишин В.Г.*

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах глибоких ринкових трансформацій національної економіки, збройної агресії Російської Федерації ще більше актуалізується проблема розвитку адміністративно-територіальних одиниць, оскільки їх розвиток залежить від їх бюджетного потенціалу. Сучасна інтеграція України до ЄС вимагає глибокого вивчення законодавства європейських та інших країн світу, тому корисно буде проаналізувати досвід інших держав у частині регулювання тих чи інших відносин.

Проблеми вдосконалення державного управління місцевими бюджетами, пошуку можливостей збільшення дохідної бази місцевих бюджетів знайшли відображення в роботах таких вітчизняних і закордонних вчених, як: В. Андрущенко, Й. Бескид, С. Буковинський, М. Гапонюк, А. Даниленко, В. Дем'янишин, О. Кириленко, В. Кравченко, М. Кульчицький, І. Лютий, С. Мельник, В. Опарін, О. Романенко, М. Сивульський, В. Федосов, С. Юрій та ін. У своїх роботах вчені висвітлюють питання підвищення соціальної спрямованості місцевих бюджетів, механізмів впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток, впливу ресурсів місцевого бюджету на темпи економічного зростання тощо. Віддаючи належне їх науковим напрацюванням з цієї проблематики зазначимо, що існує необхідність в її подальшому дослідженні.

Провідні європейські країни наділяють місцеві органи влади дуже високим рівнем фінансової автономії, що дозволяє останнім практично не залежати або слабо залежати від бюджетів центральної адміністрації. Це Іспанія, Австрія, Швейцарія, Швеція. У цих країнах фінансова автономія місцевих бюджетів перебуває в інтервалі від 70 до 98%. У Франції, Фінляндії, Бельгії значення названого показника коливається від 55 до 70%. Високий рівень самостійності місцевих бюджетів зарубіжних країн значною мірою визначається вагомою часткою власних доходів, які складають, наприклад, у Швеції понад 70%, в Іспанії – 50%, у Норвегії – 56% доходів бюджетів місцевих урядів [5]. З наведених даних видно, що власні доходи є основним джерелом надходжень до бюджетів місцевих урядів унітарних європейських країн – членів Європейського Союзу. У той же час для України характерною є низька частка власних доходів у складі доходів місцевих бюджетів, а, отже, низький рівень фінансової незалежності органів місцевої влади та місцевого самоврядування.

У окремих країнах доходи місцевих бюджетів формуються по різному, проте можна виокремити чотири основні джерела наповнення дохідної частини місцевих бюджетів: податки, неподаткові надходження, субсидії та дотації з центрального бюджету, позики. Провідна роль у формуванні доходів бюджетних систем зарубіжних країн належить податкам, які використовуються державою як визначальний інструмент перерозподілу національного доходу і є основою дохідної бази в таких ланках фінансової системи, як державний бюджет і місцеві фінанси, спеціальні урядові фонди. Центральні органи держави користуються найважливішими із загальнонаціональних міркувань податками, а за місцевою владою (муніципалітетами) закріплені менш значні податки, які водночас визначальні для формування місцевих бюджетів [1].

У більшості країн, де основу доходів місцевих бюджетів становить прибутковий податок, місцеві органи влади не встановлюють ставки податку, а одержують фіксований відсоток від загального обсягу надходжень. Високий обсяг надходжень прибуткового податку у країнах Північної Європи пояснюється високим рівнем доходів населення [7]. В Україні ж основним бюджетоформуючим податком щодо місцевих бюджетів усіх рівнів є податок на доходи фізичних осіб. Інший загальнодержавний податок – плата за землю – забезпечує надходження до бюджетів місцевого самоврядування – бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст, повною мірою залишаючись у їхньому розпорядженні.

Особливості формування та використання коштів місцевих бюджетів у зарубіжних країнах доцільно буде навести у вигляді таблиці (табл. 1) [6].

Важливі питання удосконалення використання бюджетних коштів пов'язані із розмежуванням їх між державним та місцевими рівнями управління. Розвинуті держави мають різні моделі централізації фінансової системи. В унітарних державах загалом спостерігається дещо вищий рівень централізації, а у федеративних, де фінансова система є трирівневою, дещо менший. Так, у США цей показник становить 57%, у Франції – 71%, у Канаді – 40%. В Україні показник централізації коливається на рівні 65–70% [4].

Особливості формування та використання коштів місцевих бюджетів у зарубіжних країнах

Країна	Особливості формування коштів	Основні напрями спрямування коштів
Німеччина	В урядовому проекті місцевих бюджетів видатки плануються на 2–3% більше, ніж минулого року. Проект має відповідати критеріям бюджетної політики ЄС	Структура видатків, спрямована на фінансування міністерств освіти, у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді, закордонних справ, економічного розвитку і співпраці та ін. Найбільшу групу витрат становлять соціальні виплати
Велика Британія	Частка місцевих бюджетів у бюджетній системі коливається на рівні 30%. Головне джерело місцевих бюджетів – муніципальний податок (справляється залежно від вартості майна та кількості дорослих членів сім'ї). Видатки місцевих бюджетів поділяються на поточні та капітальні (капітальні покриваються за рахунок позик, а джерелом фінансування поточних, головним чином, є податки)	Основні напрями спрямування коштів місцевих бюджетів Великої Британії такі: житлове та шляхове господарство, освіта, місцева влада та самоврядування, судова система, поліція, заходи з охорони навколишнього середовища
Франція	Місцеві органи влади здійснюють великі капіталовкладення – понад 52% всіх капітальних державних витрат. Частка податків у місцевому бюджеті – 40%, субсидій – 30%, власні надходження і позики 30%. Місцеві бюджети, як правило, дефіцитні і потребують додаткових ресурсів для фінансування власних програм. Місцеві бюджети в частині видатків складаються з 2 основних розділів: бюджети поточної діяльності (функціональний) та бюджети нового будівництва (інвестування)	У країні більше третини всіх поточних витрат місцевих органів влади припадає на утримання адміністративно-силового апарату (поліція, цивільна оборона, пожежна охорона, управління), третина – на освіту, культуру; важливою статтею витрат є розвиток інфраструктури
Скандинавські країни	Особливістю фінансів Норвегії є те, що зовнішнього боргу у країні немає. Проблеми бюджетного дефіциту в країні немає також, навіть попри традиційно високий рівень бюджетних витрат та соціальних зобов'язань уряду. У Фінляндії із середини 1990-х років одним із пріоритетів бюджетних витрат є розвиток науки. Рівень видатків на науково-дослідні роботи у відсотках відносно ВВП є одним з найвищих у світі	Соціальна сфера є пріоритетом фінансової політики. Крім того, що велика частка соціальних послуг у скандинавських країнах є безкоштовною, вони дуже різноманітні за формами і доступні всім громадянам

Аналізуючи формування фінансової політики сталого розвитку місцевих бюджетів розвинутих держав світу, можна зробити висновок про посилення їх соціальної спрямованості. Саме на задоволення соціальних потреб людини була спрямована фінансова політика таких держав, як США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Швеція. Найвищий рівень забезпечення соціальних потреб населення за рахунок бюджетного фінансування характерний для скандинавських країн, зокрема Швеції [1].

Теоретичні і практичні засади адаптації зарубіжного досвіду в Україні розглядаються багатьма вітчизняними науковцями. Так, наприклад, С. Юрій та В. Дем'янишин пропонують в Україні проведення бюджетної децентралізації, яка має місце у Німеччині [8, с. 7–27]. У працях В. Дем'янишина рекомендовано використати зарубіжний досвід Франції при плануванні видатків місцевих бюджетів [2, с. 135–144], а також удосконалити розподіл доходів і видатків між державним та місцевими бюджетами відповідно до практики країн ЄС [3, с. 3–11].

Досліджуючи зарубіжні країни, стало зрозумілим, що надання органам місцевого управління відповідальності за збільшення своїх власних доходів є тривалим і складним процесом. Що стосується України, то через фактичну централізацію доходної бази та слабкі фінансові й адміністративні можливості нереалістичним буде сказати, що цей процес можна швидко здійснити.

Література:

1. Василик О.Д. Бюджетна система України: підруч. / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навч. л-ри, 2012. – 544 с.
2. Дем'янишин В. Проблеми сутності та складу видатків місцевих бюджетів / Василь Дем'янишин, Аліна Тулюлюк // Світ фінансів. – 2008. – №3(16). – С. 135–144.
3. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація бюджету держави / В.Г. Дем'янишин // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №9 (75). – С. 3–11.
4. Михайлишин Л. Фінансове забезпечення місцевого управління: зарубіжний досвід для України / Л. Михайлишин // Збірник наукових праць: Ефективність державного управління. – 2010. – №23. – С. 343–351.
5. Музика-Стефанчук О. Місцеві бюджети в зарубіжних країнах / О. Музика-Стефанчук // Юридичний вісник України. – 2012. – №42. – 694 с.
6. Стефанчук Р.О. Зарубіжний досвід формування та функціонування місцевих бюджетів / Р.О. Стефанчук, О.А. Музика-Стефанчук // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2010. – №1. – С. 132–138.
7. Туманская Ю.В. Анализ зарубежной практики формирования доходов местных бюджетов / Ю.В. Туманская // Дайджест – финансы. – 2013. – №3. – С. 48–51.
8. Юрій С. Бюджети, бюджетна доктрина та бюджетна політика держави: сучасна парадигма, іманентний детермінізм, реалії і перспективи / Сергій Юрій, Василь Дем'янишин // Світ фінансів. – 2010. – №4. – С. 7–27.